

"MONEY AND BANKS" COURSE

Topic - 8: BANK AND NON-BANK FINANCIAL ORGANIZATIONS

«PUL VA BANKLAR» FANI

Mavzu - 8: BANK VA NOBANK MOLIYA TASHKILOTLARI

Reja:

- 8.1. Banklarning iqtisodiyotda tutgan o'рни va ularning funksiyalari.
- 8.2. Tijorat banklarining passiv va operatsiyalari
- 8.3. Nobank moliya tashkilotlarning iqtisodiyotda tutgan o'рни.
- 8.4. Bank va nobanklarning zamonaviy moliyaviy xizmatlari.

8.1. Banklarning iqtisodiyotda tutgan o'рни va ularning funksiyalari

Bank tarixining boshlanishi miloddan avvalgi VII asrga to'g'ri keladi. Pul almashtiruvchilar yoki qarz beruvchilar deb ataladigan narsalar qadimgi Babil (Vavilon) davrida ham almashinuv operatsiyalarini amalga oshirish uchun xizmat ko'rsatgan.

Bank uylari deb ataladigan qulayliklar ishbilarmonlarning e'tiborini jalb qildi, bu sohada mijozlar o'sishni boshladi. Banklar, o'z navbatida, mijozlar o'rtasida shartnomalar tuzish bo'yicha direktorlarning ishlarini bajarishga kirishdilar, savdo bitimlarida vositachilar sifatida harakat qila boshladilar. Hisob - kitoblarni osonlashtirish uchun qadimgi banklar hatto to'liq pul bilan teng ravishda muomalada bo'lgan bank chiptalarini (*hudu* - "*Gudu*") ham chiqargan. Mualliflardan birining baholashicha, "qadimgi bankirlar veksel operatsiyalari bilan shug'ullanmagan bo'lsalar- da, bankirga to'lov so'rab murojaat qilgan kredit xatlari mavjud bo'lganligi juda ishonchli deb hisoblanadi" (Абдуллаев, 2003, с. 45).

Birinchi bank chiptalari *hudu* (*Gudu*) deb nomlangan va eng yuqori darajadagi oltin bilan teng ravishda muomala qilingan.

Miloddan avvalgi E.Yunonistonda ham qo'llanilgan. Shunisi e'tiborga loyiqlik, omonatlarni qabul qilish bilan bir qatorda qadimgi yunonlar ma'lum haq evaziga pul almashishgan. Bundan tashqari, o'z va boshqa odamlarning pullarini to'plash, shuningdek ularni qarz oluvchilarga vaqtincha foydalanish uchun berish, kredit operatsiyalarini amalga oshirish. Ammo bu hali banklarning paydo bo'lishi haqida gapirmaydi, balki uning elementlarining paydo bo'lishi uchun zarur shart-sharoitlarni ko'rsatadi.

Iqtisodiy nazariyada bank faoliyatini rivojlantirishning **to'rtta asosiy bosqichi** mavjud:

I bosqich-antik davrdan Venetsiya bankining paydo bo'lishigacha (1156);

II bosqich - 1156 yildan ingliz banki tashkil etilgunga qadar-1694 yil;

IV bosqich-XIX asr boshidan hozirgi kungacha.

1694 yilda qog'oz pullarni chiqarish uchun mas'ul bo'lgan zamonaviy ma'noda birinchi emissiya banki – Angliya banki yaratildi. Uning kapitali davlat qimmatli qog'ozlariga joylashtirilgan bo'lib, ular chiqarilgan banknotalarni ta'minlash edi (Абдурахманова, 2021, b.359).

Har qanday iqtisodiyot ob'ektiv iqtisodiy qonunlarga asoslanadi, ulardan biri pul muomalasi qonunidir. Pul aylanmasi moliya institutlari va, avvalambor, pul muomalasi uchun asos yaratadigan va iqtisodiyotning barcha tarmoqlari va tarmoqlari bilan bog'liq bo'lgan banklar ta'siri ostida sodir bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

Bank - bu pul va qimmatli qog'ozlar bilan har xil turdagi operatsiyalarni amalga oshiradigan, shu bilan jismoniy shaxslarga, firmalarga, kompaniyalarga, hukumatga va boshqa banklarga moliyaviy xizmatlar ko'rsatadigan moliyaviy tashkilot.

Banklar moliyaviy tizimning markazi bo'lib, uning barqarorligi iqtisodiyotni rivojlantirishning eng muhim shartidir.

Bank tizimi– umumiy pul-kredit mexanizmi doirasida faoliyat yuritadigan turli xil milliy banklar va kredit tashkilotlari to'plami (Mardonova, 2021, b.168). U ikki darajali tuzilmadan iborat bo'lib, Markaziy bank va tijorat banklaridan iborat bo'lib, banklarning rivojlanishi, tovar ishlab chiqarish va muomala parallel va bir-biri bilan chambarchas bog'liq edi. Shu bilan birga, banklar pul hisob-kitoblarini amalga oshirish, iqtisodiyotni kreditlash, kapitalni qayta taqsimlashda vositachi bo'lib, ishlab chiqarishning umumiy samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va ijtimoiy mehnat unumdorligini oshirishga yordam beradi.

Zamonaviy bank tizimi har qanday rivojlangan davlatning milliy iqtisodiyotining eng muhim sohasidir. Uning amaliy roli davlatda to'lovlar va hisob-kitoblar tizimini boshqarishi bilan belgilanadi. Bundan tashqari, tijorat operatsiyalarining katta qismini depozitlar, investitsiyalar va kredit operatsiyalari orqali amalga oshiradi. Boshqa moliyaviy vositachilar bilan bir qatorda banklar aholining jamg'armalarini firmalar va ishlab chiqarish tuzilmalariga yo'naltiradilar.

Bank tizimining barqarorligi pul-kredit siyosatini samarali amalga oshirish uchun juda muhimdir.

Bank sektori - bu butun iqtisodiyotga pul-kredit tartibga solish impulslari uzatiladigan kanal. Aynan bozor iqtisodiyotining bunday muhim tarkibiy qismini o'rganish zarurati ushbu mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Bozor iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarda ikki darajali bank tizimlari rivojlandi. Tizimning yuqori darajasi Markaziy (emissiya) bank tomonidan taqdim etiladi. Quyi darajada tijorat banklari universal va ixtisoslashtirilgan banklarga (investitsiya banklari, jamg'arma banklari, ipoteka banklari, iste'mol krediti banklari, tarmoq banklari, ishlab chiqarish ichidagi banklar) bo'linadi.

Bank tizimiga bank bo'lmagan kredit va moliya institutlari (investitsiya kompaniyalari, investitsiya fondlari, sug'urta kompaniyalari, pensiya jamg'armalari, lombardlar, ishonchli kompaniyalar) kirmaydi. Ushbu institutlar umumiy toifadagi moliyaviy institutlarning bir qismidir.

O'zbekiston bank tizimi ikki darajali bo'lib, uning yuqori darajasi O'zbekiston Markaziy banki, pastki qismi esa tijorat banklari va mikrokredit tashkilotlari tomonidan taqdim etiladi. Tashkilotlar taqdim etilgan moliyaviy xizmatlar litsenziyalangan.

Markaziy bank - bu narxlar darajasi, bank tizimining barqarorligi, shuningdek mamlakatda to'lov tizimining barqaror ishlashi uchun mas'ul bo'lgan institute (Абдуллаева, 2003, b.212).

Buning uchun u pul-kredit siyosatini amalga oshiradi, tijorat banklari, to'lov tashkilotlari, shuningdek, bir qator bank bo'lmagan kredit tashkilotlari faoliyatini litsenziyalash, tartibga solish va nazorat qilishni amalga oshiradi.

Tijorat banki – bu tijorat asosida bank faoliyatini amalga oshiradigan kredit tashkiloti-omonatlarni jalb qilish va kreditlar berish, bank hisobvaraqlarini ochish va yuritish, shuningdek to'lovlarni amalga oshirish (Абдуллаева, 2003, b.217).

Tijorat banki-yuridik va jismoniy shaxslar uchun bank operatsiyalarini amalga oshiradigan kredit muassasasi.

Tijorat banklari faoliyatining asosiy maqsadi – mijozlardan olinadigan va ularga bank operatsiyalari bo'yicha to'lanadigan foizlar farqidan, shuningdek ko'rsatilgan xizmatlar uchun komissiya to'lovlardan foyda olish.

Barcha bank tuzilmalari quyidagi turlari bilan ham ifodalanishi mumkin:

* xususiy banklar;

- * davlat ishtirokidagi banklar;
- * xorijiy kapital ishtirokidagi banklar.

Bank operatsiyalari- bu kredit tashkilotlari va O'zbekiston Markaziy banki (uning filial muassasalari bilan) tomonidan muntazam ravishda o'tkaziladigan pul, qimmatli qog'ozlar, qimmatbaho metallar va tabiiy qimmatbaho toshlar ob'ekti bo'lishi mumkin bo'lgan bitimlar.

O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida" gi Qonuniga muvofiq banklar quyidagi operatsiyalarni amalga oshirish huquqiga egadirlar:

-jismoniy va yuridik shaxslarning, shu jumladan Korrespondent banklarning hisobvaraqlarini ochish va yuritish, hisobvaraqlar bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish;

- omonatlarni jalb qilish;

- o'z nomidan va jalb qilingan mablag'lar hisobidan kreditlarni qaytarish, to'lash va muddatlilik shartlari asosida berish;

Banklar boshqa turdagi operatsiyalarni amalga oshirishi mumkin:

- mablag'larning egasi yoki boshqaruvchisi bilan tuzilgan shartnoma bo'yicha pul mablag'larini boshqarish;

- yuridik va jismoniy shaxslardan chet el valyutasini naqd va naqdsiz shakllarda sotib olish va sotish;

- naqd pul, veksellar, to'lov va hisob-kitob hujjatlarini yig'ish;

- majburiyatlarni bajarishni nazarda tutuvchi uchinchi shaxslar uchun kafolatlar berish;

- uchinchi shaxslardan majburiyatlarni bajarish uchun talab qilish huquqini olish;

- qimmatli qog'ozlarni chiqarish, sotib olish, sotish, hisobga olish va saqlash, mijoz bilan tuzilgan shartnoma bo'yicha qimmatli qog'ozlarni boshqarish, qimmatli qog'ozlar bilan boshqa operatsiyalarni bajarish;

- bank maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatish;

- moliyaviy lizing va boshqalar.

Banklar iqtisodiyotning asosiy moliyaviy vositachilaridir. Shunga ko'ra, butun iqtisodiy tizimning barcha aloqalari va o'zaro bog'liqligi bilan izchil rivojlanishi ularning faoliyati qanchalik barqaror va samarali tashkil etilishiga bog'liq.

2. Tijorat banklarining passiv va operatsiyalari

Tijorat banklari o'z faoliyatida bir qator operatsiyalarni amalga oshiradilar, ular bajarilgan operatsiyalarning tabiati va mazmuni jihatidan bir-biridan farq qilishi mumkin, ular passiv, faol, shuningdek faol-passiv operatsiyalar (aralash).

Passiv operatsiyalar-bu har bir tijorat banki uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan bank resurslarini shakllantirish operatsiyalari.

Banklarning majburiyatlari tuzilishining moliyaviy bo'lmagan korxonalar bilan taqqoslaganda ularning eng muhim xususiyatlaridan biri bu o'z resurslarining past ulushidir.

Tijorat banki operatsiyalarining maqsadi quyidagilardan iborat:

* bank faoliyatini resurslar bilan ta'minlash;

* iqtisodiyotda samarali foydalanish uchun qo'shimcha mablag' manbalarini shakllantirish;

* omonatlar bo'yicha bank foizlarini oladigan jismoniy va yuridik shaxslarning daromadlarini oshirish;

* bank kapitalining o'sishi;

* bank operatsiyalarini sug'urtalashning zaxira fondlarini yaratish.

Passiv operatsiyalar-mablag'larni safarbar qilish bo'yicha operatsiyalar, ya'ni:

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

- * depozitlarni jalb qilish (depozit, omonat);
- * kreditlarni jalb qilish, boshqa banklardan kredit olish,
- * o'z qimmatli qog'ozlarini chiqarish.

Passiv operatsiyalar natijasida olingan mablag'lar to'g'ridan-to'g'ri bank faoliyatining asosidir.

Omonatlarni jalb qilish quyidagi shaklda amalga oshirilishi mumkin:

- depozitlar shaklida;
- omonat depozitlari shaklida.

Depozitlar, o'z navbatida, quyidagilar bo'lishi mumkin:

- talab qilinadigan depozitlar;
- muddatli va omonat depozitlari.

Qimmatli qog'ozlar emissiyasi quyidagi shaklda bo'lishi mumkin:

- bank va jamg'arma obligatsiyalarini chiqarish va sotish;
- ipoteka majburiyatlari va qo'shimcha aktsiyalar chiqarish.

operatsiyalar - bu bank resurslarini joylashtirish operatsiyalari va ularning har qanday tijorat banki uchun roli juda katta. Aynan faol operatsiyalar yordamida banklar iqtisodiy faoliyat jarayonida bo'shatilgan mablag'larni kapitalga muhtoj bo'lgan iqtisodiy oborot ishtirokchilariga yo'naltirishlari mumkin.

Tijorat bankining faol operatsiyalari, birinchi navbatda, kredit operatsiyalari, investitsiya operatsiyalari, bank mulkini shakllantirish bo'yicha operatsiyalar, hisob-kitob va kassa operatsiyalari, vositachilik (faktoring, lizing, forfet va boshqalar).

Bankning operatsiyalari - bu o'z va mijoz mablag'larini kengaytirish (Mardonova, 2021, bb.155-158).

Bankning operatsiyalariga quyidagilar kiradi:

- kassa xizmatlari;
- mijozlar bilan hisob-kitob operatsiyalari;
- kredit operatsiyalari;
- agentlik (vositachilik, ishonch, kafillik va kafolatlar berish, konsalting, marketing tadqiqotlari, mijozlarning investitsiyalarini moliyalashtirish);
- banklararo bozorda banklararo xizmatlar; valyuta operatsiyalari va boshqalar.

Bank o'z mijozlari uchun amalga oshirishi mumkin bo'lgan operatsiyalar:

- * Naqd operatsiyalar;
- * Buxgalteriya hisobi va kredit operatsiyalari;
- * Bankning agentlik xizmatlari;
- * Banklararo bozor va banklararo operatsiyalar;
- * Valyuta operatsiyalari;
- * Birja operatsiyalari;
- * Bank konsalting operatsiyalari;
- * Aholiga xizmat ko'rsatish bo'yicha bank operatsiyalari (Абдурахманова, 2021, bb.226-227)

Banklarning operatsiyalarini to'rt guruhga bo'lish mumkin:

- bankning kredit portfelini shakllantiradigan kreditlar;
- investitsiya portfelini shakllantirish uchun asos yaratadigan investitsiya;
- bank tomonidan o'z mijozlariga ko'rsatiladigan xizmatlar turlaridan biri bo'lgan kassa va hisob-kitob;
- boshqalar

Tijorat banklarining kredit operatsiyalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- uzoq muddatli va qisqa muddatli kredit operatsiyalari;
- banklararo bozorda kredit berish.
- Banklarning investitsiya operatsiyalari:
- bankning qimmatli qog'ozlar bozorida investitsiya faoliyati.
- Naqd pul va hisob-kitob operatsiyalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:
- bank kassasida naqd pul bilan operatsiyalar;
- Markaziy bankdagi hisobvaraqlar va Markaziy bankdagi vakillik hisobvaraqlaridagi operatsiyalar;
- boshqa banklardagi vakillik hisobvaraqlaridagi mablag'lar bilan bog'liq operatsiyalar.

8.3. Nobank moliya tashkilotlarning iqtisodiyotda tutgan o'ri.

Nobank kredit tashkiloti — bank operatsiyalarining cheklangan ro'yxatini amalga oshirishi mumkin bo'lgan kredit tashkiloti (Абдуллаева,2003, b.197).

So'nggi o'n yil ichida nobank tashqari moliyaviy vositachilarning jahon moliyasiga ta'siri sezilarli darajada oshdi va jahon pandemiyasi sektor yanada ehtiyotkorlik bilan tartibga solish va rivojlanishga muhtojligini ko'rsatdi.

Nobank moliyaviy vositachilar moliyaviy xizmatlarni taqdim etadilar, masalan: investitsiya (individual va jamoaviy), brokerlik, moliyaviy maslahat, pul o'tkazmalari.

Bank bo'lmagan moliyaviy vositachilarga sug'urta va lizing kompaniyalari, turli xil fondlar (to'g'ridan – to'g'ri investitsiyalar, o'zaro fondlar, venchur kapital, pensiya va boshqalar), brokerlar va boshqalar kiradi – odatda banklarga nisbatan yuqori darajada ixtisoslashgan-moliyaviy bozor ishtirokchilari.

Nobank kredit tashkiloti — bu Markaziy bankning litsenziyasi va me'yoriy hujjatlariga asoslanib, mamlakat qonunchiligida nazarda tutilgan alohida bank operatsiyalarini amalga oshirish huquqiga ega bo'lgan ixtisoslashgan kredit tashkiloti

Bank tizimidagi nobank kredit tashkilotlarining faoliyati iqtisodiy hodisa bo'lib, bu ularning iqtisodiyotdagi missiyasini ifodalaydi.

Nobank moliya tashkilotlari va tijorat banklari o'rtasidagi muhim farqlarni ta'kidlash muhimdir:

- taqdim etilayotgan bank operatsiyalari spektri;
- tijorat faoliyatini tartibga solish;
- filiallar va filiallarni ochish imkoniyati;
- vaqtincha bo'sh pul mablag'larini joylashtirish bo'yicha cheklovlar;
- boshqalar (Mardonova, 2021, bb.118-120).

Madaniyatli mamlakatlarda nobank kredit tashkilotlari iqtisodiyot sohasida muhim qism hisoblanadi. Ular banklar bilan to'g'ridan-to'g'ri raqobatdan qochadigan va o'ziga xos moliyaviy operatsiyalarni bajaradi. Binobarin, barcha bank va bankdan tashqari kredit tashkilotlari, shuningdek boshqa ixtisoslashgan institutlar o'zaro katta miqdordagi moliyaviy resurslarni quymoqdalar. Nobank kredit tashkiloti o'z mijozining (qarz oluvchining) istaklarini muvaffaqiyatli amalga oshirishi kerak. Shu bilan birga, hisoblangan nobank tashkiloti va depozit-kredit tashkilotlar asosan yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatish bilan shug'ullanadi, ammo fuqarolarga nisbatan ba'zi funktsiyalarni bajaradi. Nobank tashkilotlarining faoliyatini eng keng tarqalgan turlari: yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning hisobvaraqlarini ochish va yuritish, sotib olish va sotish chet el valyutasi, hisob-kitoblar va turli xil pul o'tkazmalarini amalga oshirish, kreditlar berish.

Zamonaviy banklar nodavlat notijorat tashkilotlarining ajralmas rolini tan olishadi va ular uchun sharoit yaratadilar, bank mijozlari uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratadigan "moliyaviy supermarketlar" ni yaratish uchun tegishli tuzilmani yaratadilar va rivojlantiradilar, ushbu supermarketda mijozlar nafaqat bank xizmatlarini sotib olish

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

imkoniyatiga ega, balki sug'urta kabi bank xizmatlarini emas, fond bozorida larni boshqarish, kichik hisob-kitob to'lovlari va boshqalar.

So'nggi yillarda rivojlangan kapitalistik mamlakatlarning kredit kapitalarining milliy bozorlarida pul kapitalini to'plash va safarbar qilishda muhim o'rin tutgan ixtisoslashgan bank bo'lmagan kredit-moliya institutlari muhim rol o'ynay boshladi.

Ushbu muassasalarga sug'urta kompaniyalari, pensiya jamg'armalari, jamg'arma va kredit uyushmalari, qurilish jamiyatlari (Angliya), investitsiya va moliya kompaniyalari, xayriya jamg'armalari, kredit uyushmalari kiradi. Ushbu institutlar aholining jamg'armalarini to'plashda banklarni sezilarli darajada siqib chiqardi va kredit kapitalining muhim etkazib beruvchilariga aylandi.

O 'zbekiston Respublikasining 20.04.2022-yildagi "Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyaviy faoliyat to'g'risida" gi qonuni 3-modda bankdan tashqari kredit tashkilotlari banklarning moliyaviy operatsiyalarining ayrim turlarini amalga oshiruvchi quyidagi kredit tashkilotlari hisoblanadi, ularning ruxsat etilgan kombinatsiyalari ushbu qonun bilan belgilanadi:

- **mikromoliya tashkiloti** - mikromoliya faoliyatini amalga oshiruvchi, shuningdek ushbu qonunda nazarda tutilgan boshqa xizmatlarni ko'rsatuvchi yuridik shaxs;

- **lombard** - jismoniy shaxslarga shaxsiy iste'mol uchun mo'ljallangan ko'char mol-mulk (buyum) garovi shaklida qisqa muddatli mikro kreditlar berish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxs;

- **ipotekani qayta moliyalashtirish tashkiloti** - moliyaviy mablag'larni jalb qilish va ularni ipoteka kreditlarini qayta moliyalashtirishga yo'naltirish bo'yicha faoliyatni amalga oshiruvchi yuridik shaxs.

"Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to'g'risida"gi O'zR qonuniga muvofiq, nobank tashkilotlarning ustavi quyidagi huquqiy jihatlar asosida shakllantiriladi: "Bankdan tashqari kredit tashkilotining ustav fondi (ustav kapitali) O'zR milliy valyutasida shakllantiriladi va faqat bankdan tashqari kredit tashkilotining ta'sischilari (ishtirokchilari, aksiyadorlari) tomonidan kiritilgan mablag'lardan iborat» Ustav fondining (ustav kapitalining) eng kam miqdori:

- ipotekani qayta moliyalash bo'yicha tashkilotlar - 25 mlrd so'm;

- mikromoliya tashkiloti - 2 mlrd so'm;

- lombard-500 mln so'm (lex.uz).

O'zbekistonda 2023 - yil 31-yanvar holatiga ko'ra-86 ta nobank kredit tashkiloti mavjud.

8.4. Bank va nobanklarning zamonaviy moliyaviy xizmatlari

"Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalashtirish faoliyati to'g'risida"gi O'zR qonuniga asosan mikromoliyaviy tashkilotlar "bankdan tashqari kredit tashkilotlari faoliyati" ning 4-moddasiga muvofiq (lex.uz):

- mikromoliya faoliyatini amalga oshirish;

- to'lov agenti (subagent) yoki banklar, sug'urta va boshqa moliyaviy tashkilotlarning agenti funksiyalarini bajarish;

- ular amalga oshiradigan faoliyat bilan bog'liq maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatish;

- tadbirkorlik sub'ektlariga mikro kredit miqdoridan ortiq miqdorda kreditlar, lizing, kafolatlar berish, faktoring xizmatlari va Islom moliyalashtirish xizmatlarini ko'rsatish .

Islomni moliyalashtirish xizmatlari deganda o 'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan Islomni moliyalashtirishni amalga oshirish standartlarini belgilovchi xalqaro tashkilotlar qoidalariga muvofiq ishlab chiqilgan tartibda ko'rsatiladigan moliyaviy xizmatlar tushuniladi.

Lombardlar quidagi huquqqa ega:

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

- jismoniy shaxslarga shaxsiy iste'mol uchun mo'ljallangan ko'char mol-mulk (buyum) ning garov tarzidagi qisqa muddatli (bir yilgacha) mikrokreditlarni qabul qilish va berish;

- shaxsiy iste'mol uchun mo'ljallangan ko'char mulkni (narsalarni) vaqtincha saqlash uchun jismoniy shaxslardan qabul qilish (lex.uz).

Ipotekani qayta moliyalashtirish tashkilotlari:

1) ipoteka kreditlarini qayta moliyalashtirishni amalga oshirish:

- ular tomonidan berilgan yoki berilishi lozim bo'lgan ipoteka kreditlari bo'yicha banklarga moliyaviy mablag'lar berish;

- banklar tomonidan berilgan ipoteka kreditlari bo'yicha talab huquqini olish;

- banklar tomonidan chiqarilgan ipoteka qimmatli qog'ozlariga pul mablag'larini kiritish;

2) ipoteka kreditlarini qayta moliyalashtirish bilan bog'liq maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatish.

Nobank kredit tashkilotlari masofadan turib (elektron xizmatlar) xizmatlar ko'rsatishga, O'zbekiston Respublikasining davlat qimmatli qog'ozlarini, yuridik shaxslarning ustav fondidagi (ustav kapitalidagi) ulushlarini va ularning qarz qimmatli qog'ozlarini sotib olishga, bankka depozit (depozit) sifatida bo'sh pul mablag'larini kiritishga, shuningdek qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishga haqlidir.

"Banklar va bank operatsiyalari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 4-moddasi "Bank operatsiyalari"ga muvofiq, Banklar o'z faoliyatini amalga oshirishda quyidagi bank operatsiyalarini amalga oshiradilar:

-jismoniy va yuridik shaxslarning, shu jumladan Korrespondent banklarning hisobvaraqlarini ochish va yuritish, hisobvaraqlar bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirish;

- omonatlarni jalb qilish;

- o'z nomidan va jalb qilingan mablag'lar hisobidan qaytarish, to'lash va shoshilinchlik shartlari asosida kreditlar berish (lex.uz).

Banklar boshqa turdagi operatsiyalarni amalga oshirishi mumkin:

- mablag'larning egasi yoki boshqaruvchisi bilan tuzilgan shartnoma bo'yicha pul mablag'larini boshqarish;

- yuridik va jismoniy shaxslardan chet el valyutasini naqd va naqdsiz shakllarda sotib olish va sotish;

- naqd pul, veksellar, to'lov va hisob-kitob hujjatlarini yig'ish;

- majburiyatlarni bajarishni nazarda tutuvchi uchinchi shaxslar uchun kafolatlar berish;

- uchinchi shaxslardan majburiyatlarni bajarish uchun talab qilish huquqini olish;

- qimmatli qog'ozlarni chiqarish, sotib olish, sotish, hisobga olish va saqlash, mijoz bilan tuzilgan shartnoma bo'yicha qimmatli qog'ozlarni boshqarish, qimmatli qog'ozlar bilan boshqa operatsiyalarni bajarish;

- bank maslahat va axborot xizmatlarini ko'rsatish;

- moliyaviy lizing va boshqalar.

Tayanch iboralar

Bank, nobank, kredit munosabatlari, possiv va operatsiyalar, lombard, mikromoliya, kredit shakllari, kredit turlari, bozor iqtisodiyoti, tartibga solish, kredit mexanizmlari va instrumentlari.

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi Nazorat va muxokama uchun savollar

1. Bank ishini rivojlanishining asosiy bosqichlari.
2. Bank tizimini iqtisodiy mohiyati.
3. O'zbekistonda bank biznesini tashkilishning me'yoriy asoslari.
4. Banklarning passiv operatsiyalarini mohiyati.
5. Banklarining operatsiyalarini mohiyati.
6. Nobank kredit tashkilotlarning iqtisodiyotda tutgan o'rni.
7. Mikromoliya tashkilotlar va ularning faoliyatini tashkil kilish asoslari.
8. Lombardlarning faoliyatini tashkil kilish va tartibga solish amaliyoti.
9. Zamonaviy banklarning moliyaviy xizmatlari.
10. Nobank kredit tashkilotlarning moliyaviy xizmatlari.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаева, Ш. З. (2003). Пул, кредит ва банклар [Дарслик]. Тошкент: Молия.
 2. Абдурахманова, М. М. (2021). Деньги и банки [Учебник]. Ташкент: Иктисодиёт.
 3. Белоглазова, Г. Н. (2009). Деньги, Кредит, Банки [Учебник]. Москва: Высшее образование.
 4. Макконнелл, К. Р., Брю, С., & Флинн, Ш. М. (2011). Экономикс: принципы, проблемы и политика, (18-е изд.).
 5. Mardonova, A. T. (2021). Pul va banklar [O'quv qo'llanma]. Samarqand: SamDU.
 6. Rashidov, O. Y. (2011). Pul, kredit va banklar: Bank ishi ta'lim yo'nalishi talabalari uchun darslik [Darslik]. Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
- Internet saitar**
7. Национальная база данных законодательства Республики Узбекистан. (n.d.). <https://lex.uz>
 8. Центральный банк Республики Узбекистан. (n.d.). Главная страница. <https://cbu.uz>
 9. Википедия. (n.d.). Главная страница. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>